

● ● ● ● Toine Timmermans werkt al bijna 25 jaar in opeenvolgende functies als onderzoeker en projectleider bij Wageningen UR, en heeft de ‘gouden driehoek’ als het ware zien ontstaan. De geroemde samenwerking tussen wetenschappelijke en kennisinstellingen, bedrijfsleven en overheid ten behoeve van de agro- en foodsector.

Toine Timmermans (Wageningen UR):

‘Samenwerking keten of sector werkt het best’

“Waarom is voedselzekerheid in ons land geen issue?” vraagt Toine Timmermans zich aan het begin van het interview hardop af. “Dat komt zeker door de ontwikkeling van wat wij nu de Europese Unie noemen. Maar specifiek over Nederland gesproken, bestond

er natuurlijk al het bekende OVO-drieluik van onderzoek, voorlichting en onderwijs. Dat was een succes in een tijd dat alle betrokken partijen een gedeelde visie hadden en heeft geleid tot een sterke kennisontwikkeling in de agrarische sector. Na de verzelfstandiging

van voorlichting en onderzoek in de jaren 90 zijn nieuwe vormen van samenwerking ontstaan tussen bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheid: dat wordt nu de gouden driehoek genoemd. Die samenwerking is vaak breder dan in het OVO-tijdperk, nu zijn toeleverende en verwerkende bedrijven ook betrokken bij de ontwikkeling van innovaties.

De eerste nieuwe vorm van samenwerking is het opzetten van netwerken. De tweede is een meer ontwerpende benadering. Daarbij is er ook veel samenwerking tussen ondernemers en wetenschappers, vaak in consortia, maar hier is de rol van de wetenschap om te inspireren met nieuwe, tot dan toe ondenkbare oplossingen.” De nieuwe vormen van samenwerking draaien meer om de koplopers in de sector, die een sleutelrol spelen in het daadwerkelijk in praktijk brengen van grensverleggende innovaties.

‘Met kennis delen win je al een hele wereld’

Succes?

Is de nieuwe benadering van de gouden driehoek via de band van de topsectoren een succes? “Dit hangt ervan af over welke sector en welk onderdeel van de keten je praat”, zegt Timmermans. “De levensmiddelenindustrie is van oudsher gewend veel aandacht te besteden aan R&D en daar ook veel eigen geld in te steken. Maar je ziet dat de bereidheid afneemt, hoe verder je in de keten richting de primaire sector ‘terugwandelt’. De boeren hadden vroeger altijd een stukje basisfinanciering en de heffing van de productschappen die samen het onderzoek financierden. Producenten, verwerkers – en dan vooral het kleinere agro-mkb – zijn niet in staat zich snel te organiseren of snel te schakelen om mee te gaan in de nieuwe opzet.” Het is op zijn minst ironisch te noemen dat hier de productschappen worden afgeschaft, terwijl de Europese Unie dit model aanraadt als hét succesvolle model.”

Timmermans: “Ja, één van de pijlers van de gouden driehoek waren de productschappen. Men dacht ‘zo kunnen wij samen met de

grote jongens de onderzoeksprogrammering doen’. De heffing van Productschap Tuinbouw was de afdekking van de benodigde private middelen. De tuinbouwsector staat dus wel voor een uitdaging, maar ik ben daar wel positief over. Het meest ideale is een consortium van partijen die een bepaald vraagstuk willen oplossen, dus óf een hele keten óf een hele sector. Deze constructie is niet bedoeld voor de innovatie van één bedrijf.

Een topsector stelt de strategische onderzoeksagenda op, dat is bijvoorbeeld welk type project financieren wij wel of niet, en dan is er een scala aan geldbronnen zoals NWO, TNO en DLO. De gewenste verhouding publiek-private financiering is fifty-fifty. In de primaire sector is dat, zoals gezegd, dus moeilijk. Die verschillende kijken op financiering moeten wel langzamerhand naar elkaar toe groeien. Of je accepteert dat de overheid de grootste geldbron blijft. En dat betekent minder geld voor onderzoek. Dan weet je dat een volgende reorganisatie van de Nederlandse kennisinfrastructuur in zicht komt.”

Het Wageningse instituut van Timmermans haalt meer geld uit het bedrijfsleven en internationaal (Europees) contractonderzoek dan ooit tevoren. Toch komt 80% van hun inkomsten wel via de topsectoren binnen.

Export van gouden driehoek

In Chili – volgens Timmermans “het Nederland van Zuid-Amerika” – is ons land bezig met het exporteren van de gouden driehoek als model voor samenwerking. “De Chileenen willen dat en realiseren zich dat er dan een grotere doorstroming moet zijn van kennis vanuit universiteiten en kennisinstellingen naar hun land- en tuinbouwsector. Zij moesten ook leren wat onderzoek volgens ons model precies is. Men was niet gewend om samen te werken, de noodzaak ontbrak. Die urgentie zat er bij ons altijd al in. Je ziet in de landen waar wij actief zijn dat de overheid daar gevoelig voor is. Zij zien ons model van voedselzekerheid en vragen: hoe hebben jullie dat georganiseerd?

Wat je nodig hebt zijn een paar visionaire mensen in het ontvangende land, allereerst in hun bedrijfsleven. Maar evenzeer bij de andere

partners in de gouden driehoek en ook bij betrokken ngo’s. In het pas opgerichte Centre of Excellence in Chili zijn de Wageningers geen uitvoerende onderzoekers, maar coaches. De focus ligt op een aantal versproducten: avocado, sappen, quinoa en zalm.”

Onderwerpen waaraan Timmermans concreet werkt, zijn onder andere (het verminderen van) voedselverspilling. De twee concurrerende brancheorganisaties FNLI en CBL werken hier samen, ook met financiering. Grote spelers uit de retail en levensmiddelenindustrie zitten in de expertgroep van dit project. Ahold stelt kassagegevens beschikbaar van Albert Heijn, terwijl bijvoorbeeld Hilton Food inzichtelijk maakt hoe hun vlees door de keten gaat. Andere thema’s zijn verpakkingen, resource efficiency en de productie van energie uit methaan bij koeien. “Dat is pre-concurrentieel, langetermijn, gaat om wetenschappelijk excelleren, maar vindt wel plaats vanuit een behoefte van de industrie. Op die grote issues moet Nederland een voorsprong nemen. Te zijner tijd zijn die oplossingen te exporteren.”

Ook in EU-verband wordt gewerkt aan voedselverspilling. Fusions is het eerste werkelijk Europese project om die kwestie aan te pakken. Het gaat om kennisontwikkeling, meten is weten, en vervolgens het organiseren van nationale platforms voor bewustwording, (sociale) innovatiepilots en uiteindelijk adviezen aan overheden. Toine Timmermans is in ons land projecttrekker van Fusions. “Als je kennis gaat delen, heb je al een hele wereld gewonnen. In Engeland zit bijvoorbeeld een club die al ver vooruit liep op andere landen. Maar die had uit zichzelf niet de behoefte om kennis te delen. Nu wel.” Overtuigend bewijs dat de gouden driehoek niet alleen binnen één land, maar ook tussen landen werken kan.

Hans van der Lee